

Botkyrka kommun
Munkhättvägen 45
147 85 Tumba

Hammerstaskolan
Hallundavägen 199
145 64 Norsborg

Kvalitetsgranskning i Botkyrka kommun och Hammerstaskolan

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning i Botkyrka kommun och i en av kommunens grundskolor, Hammerstaskolan. Granskningen har gällt skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Granskningen har visat på styrkor i verksamheten men också angelägna förbättringsområden. Nedan anges Skolinspektionens rekommendationer för en höjning av verksamhetens kvalitet.

Rekommendationer

- I arbetet med kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi bör det på ett tydligare sätt beaktas faktorer på såväl organisations-, grupp- och individnivå.
- Kommunen bör ge ökad tillgång till kompetensutveckling för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör utveckla anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör utveckla arbetet med särskilt stöd så att sådant stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram.

Huvudmannen ska senast den 29 april 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits inom ovanstående områden. Mer information om detta ges under rubriken Uppföljning.

Skolinspektionens granskning av skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i Botkyrka kommun och Hammerstaskolan

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under perioden maj - december 2010 en kvalitetsgranskning av skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Granskningen av Botkyrka kommun och Hammerstaskolan ingår i detta projekt.

De metoder och underlag som ligger till grund för detta beslut är dokumentanalyser, intervjuer och verksamhetsbesök. Den 25 maj 2010 intervjuades förvaltningschefen, chefen för utvärderings- och utvecklingsenheten, chefen för Botkyrka kommun och rektorn för Läs- och skrivpedagogiskt centrum. Den 18-20 maj 2010 besöktes Hammerstaskolan. Intervjuer genomfördes med rektor, biträdande rektorer, lärare, elever och vårdnadshavare. Lektionsbesök gjordes i olika årskurser och ämnen.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever med dyslexi (även benämnt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi) får en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en form av dold funktionsnedsättning som är relativt vanligt förekommande. Enligt forskning kan det vara associerat med fonologiska svårigheter vilket bl.a. kan innebära problem med att hantera språkljud och att sammankoppla språkljud med bokstavstecken. Detta kan medföra problem med ordigenkänning.¹ De sekundära konsekvenserna av detta kan bli många eftersom det skrivna ordet är en viktig nyckel för kunskapsinhämtningen i så gott som alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi lär sig eleverna sannolikt att läsa på samma sätt som andra elever, men det krävs mer tid och en väl fungerande anpassning av undervisningen. Forskning pekar på att det är viktigt att dessa elever inte bara ges rika möjligheter att läsa, skriva och samtala, de kan också behöva ha tillgång till olika slag av alternativa verktyg.² Det är även betydelsefullt att de undervisas av lärare som har kompetens att möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns forskning som belyser faktorer som är betydelsefulla vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men det är oklart vilket genomslag denna kunskap har fått i skolornas arbete.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>). Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i en sammanfattande kvalitetsgranskningsrapport våren 2011.

¹ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi - en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll m.m.

Beskrivning av skolan

Hammerstaskolan är en grundskola med cirka 50 elever i förskoleklass och 390 elever i årskurs 1-9.

Botkyrka kommun är indelad i fyra skolområden och Hammerstaskolan ligger i skolområdet Hallunda-Norsborg. Skolans ledningsgrupp består av rektor och tre biträdande rektorer. Rektorn har det övergripande ansvaret för hela verksamheten där även förskola och skolbarnsomsorg ingår. De biträdande rektorerna har olika ansvarsområden uppdelade mellan sig där en har ett särskilt ansvar för förskola, en för förskoleklass, årskurserna 1-3 och skolbarnsomsorg samt en för årskurserna 4-9.

Enligt skolans egen bedömning är drygt sex procent av skolans elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Bedömningsområden

Kvalitetsgranskningen inriktas mot sex bedömningsområden som grundas på författningar³ och forskning.⁴ Det är områden som bedöms vara av betydelse för att elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ska få en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål.

- 1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.** Här bedöms arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling, kartlägga läs- och skrivsvårigheter samt utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens.** Här bedöms om den undervisande personalen har pedagogisk högskoleutbildning och om de har tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 3. Anpassning av undervisningen.** Här bedöms om undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar och behov. I det ingår även tillgång till alternativa verktyg.
- 4. Särskilt stöd.** Här bedöms arbetet med att ge särskilt stöd.
- 5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten.** Här bedöms hur kunskapsresultat följs upp och om uppföljning och analys ligger till för grund för beslut om åtgärder som syftar till att utveckla verksamheten och nå en högre måluppfyllelse för eleverna.
- 6. Samverkan.** Här bedöms om det bedrivs en samverkan som syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.

³ 1985 års skollag, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94), grundskoleförordningen.

⁴ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi - en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red.) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

Motivering till beslutet

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och, med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds.⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *skolan uppmärksammar elevers läs- och skrivutveckling och kartlägger läs- och skrivsvårigheter*
 - *utredning görs om det finns anledning att anta att det föreligger läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att såväl organisations-, grupp- som individnivå då beaktas*
 - *extern expertis anlitas om det behövs kompletterande kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*
-

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det i kommunen och Hammerstaskolan bedrivs ett arbete för att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Utredning görs när det finns indikationer på läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och det finns då tillgång till såväl intern som extern specialkompetens. Enligt Skolinspektionen kan ett sådant arbete utgöra en utgångspunkt för skolans arbete med att anpassa undervisningen på ett sätt som bidrar till en gynnsam läs- och skrivutveckling för eleverna.

Skolinspektionen bedömer dock att skolan vid kartläggning och utredning på ett tydligare bör beakta inte bara elevens styrkor och svårigheter utan också undervisningens innehåll, metoder och lärandemiljön samt skolans organisation och samlade lärarkompetens, dvs. faktorer på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå.

Skolinspektionens iakttagelser

I Botkyrka kommun finns det på kommunövergripande nivå inte några riktlinjer för skolornas rutiner med att kartlägga elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Skolorna förväntas utarbeta sådana rutiner utifrån respektive skolas behov och förutsättningar. I kommunen finns det planer på att ta fram ett digitalt program som stöd och utgångspunkt för kartläggningsarbetet, något som skolorna sedan kan använda sig av.

⁵ 1 kap. 2 § och 12 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen.

I kommunen finns det en så kallad specialistenhet som har i uppdrag att tillhandahålla specialistfunktioner inom det specialpedagogiska området för förskolan och grundskolan samt ha det centrala ansvaret för särskola, kommunövergripande undervisningsgrupper, modersmålsundervisning och elevhälsa.

I Hammerstaskolan görs regelbundet uppföljningar och kartläggningar av elevers läs- och skrivutveckling i olika årskurser. Som exempel kan nämnas att skolan använder sig av DLS⁶ samt LUS⁷. De nationella ämnesproven i svenska utgör också, enligt skolan, utgångspunkt för att uppmärksamma elever i läs- och skrivsvårigheter. När nya elever börjar på skolan görs kartläggningar för att identifiera om särskilda åtgärder med koppling till läs- och skrivutvecklingen eller läs- och skrivsvårigheter behöver vidtas.

Läraren har det primära ansvaret för att följa upp och bedöma elevens kunskapsutveckling och uppmärksamma eventuella läs- och skrivsvårigheter. Detta görs genom iakttagelser inom ramen för klassens arbete när det gäller elevers förmåga att läsa och skriva. Om en lärare bedömer att det finns behov av en fördjupad kartläggning och utredning kontaktas skolans specialpedagogiska arbetslag. I detta arbetslag ingår specialpedagog och speciallärare. På Hammerstaskolan finns det även ett elevhälsoteam där rektorn, biträdande rektorer, specialpedagog, skolpsykolog och skolsköterska ingår. Teamet träffas en gång per vecka. Även skolläkare finns kopplad till skolan. Vid utredning av läs- och skrivsvårigheter fokuserar skolan företrädesvis förhållanden på individnivå och i begränsad omfattning förhållanden som rör grupp- och organisationsnivå. Skolan arbetar kontinuerligt med att följa upp och kartlägga elevers behov av åtgärder och utifrån det vidtas insatser. Anpassning av undervisningen och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

Kvarstår problemen och dessa indikerar att det kan vara fråga om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi görs en utredning hos en av landstingets logopeder. Logopedens utredning och förslag på åtgärder utgör sedan underlag för en fortsatt planering av skolans insatser och elevens arbete med läs- och skrivinläring. Enligt uppgift från skolan är det inte väntetid för att få en extern utredning gjord. Skolan anger dock att det före årskurs 3 kan vara svårt att bedöma om en elev är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Enligt skolans egen bedömning är drygt sex procent av skolans elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens

Kommuner är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Varje kommun ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbild-

⁶ DLS, Diagnostiska läs- och skrivprov. Ljudsäkerhet, rättstavning, ordförståelse, läsförståelse och läshastighet. Från årskurs 1grundskola - årskurs 1 gymnasium. Normerat grupprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget).

⁷ LUS, läsutvecklingsschema. Ett kvalitativt individuellt schema för läsutveckling från förskola till vuxen. (BIBO)

ningen. Rektorn har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁸ Forskning visar att information och kunskap om funktionsnedsättningar är en viktig del i personalens kompetens och att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi undervisas av lärare som har kompetens inom detta område.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- undervisning ges av personal som har pedagogisk högskoleutbildning
- kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ges till lärare

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att kommunen bör ge ökad tillgång till kompetensutvecklingen för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I Botkyrka kommun erbjuds på en övergripande nivå olika former av kompetensutveckling men inte någon som är inriktad mot läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Nästan samtliga lärare på Hammerstaskolan har pedagogisk högskoleutbildning. Det finns ett specialpedagogiskt arbetslag med god kompetens och kompetensutveckling ges inom området läs- och skrivutveckling.

Skolinspektionens iakttagelser

Enligt uppgifter från Hammerstaskolan har 93 procent av skolans 29 lärare pedagogisk högskoleutbildning. Det är inom de praktiskt estetiska ämnena som lärare till viss del saknar sådan utbildning. Det finns inte några elever som undervisas av elevassistenter. Vid tjänstefördelning och organisation tas det enligt rektorn hänsyn till den samlade kompetensen för att på ett optimalt sätt utnyttja de resurser skolan har att tillgå.

Förutom att en hög andel av lärarna på skolan har pedagogisk högskoleutbildning har rektorn även format ett specialpedagogiskt arbetslag med en lärare med specialpedagogexamen, en speciallärare med utbildning enligt tidigare utbildningsmodell, en mellanstadielärare med viss specialpedagogisk påbyggnad samt en ämneslärare med lång erfarenhet av undervisning i matematik och naturorienterande ämnen. Inom det specialpedagogiska arbetslaget finns det i varierande grad specialkompetens inriktad mot arbete med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Skolans specialpedagogiska arbetslag arbetar regelbundet tillsammans med skolans lärare, vilket lyfts fram som något mycket positivt av de lärare som Skolinspektionen har talat med. Råd och stöd för hur undervisningen på bästa sätt ska bedrivas finns kontinuerligt att tillgå för lärarna.

Vid Skolinspektionens samtal och intervjuer med lärare framkommer att det på skolan ges möjlighet att få kompetensutveckling av olika slag inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Lärarna beskriver även fortbildningsinsatser som de har deltagit i. Som exempel kan nämnas utbildning i alternativa verktyg, föreläsningar och fördjupad utbildning genom Lärarlyftet om elevers läs- och skrivutveckling.

Botkyrka kommun har under våren 2010 låtit utreda och kartlägga den specialpedagogiska funktionen i kommunen för att bland annat kartlägga tillgången av specialpeda-

⁸ 2 kap. 3 och 7 §§ 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar.

gogisk kompetens, spridning och behov av denna. Underlaget kommer att ligga till grund för ett framtida arbete med kompetensutveckling, rekrytering och tjänstefördelning. När det gäller kompetensutveckling görs det i dagsläget inte några kommunövergripande satsningar inriktade specifikt mot läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Där emot satsas det generellt sett i kommunen på kompetensutveckling när det gäller tal- och språkstörning vilket även, enligt företrädare för kommunen, förväntas ge positiv effekt för språkutvecklingen för exempelvis elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det bedrivs även en läskampanj på bred front som förväntas skapa en positiv utveckling.

3. Anpassning av undervisningen

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att de själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.⁹

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *anpassning av undervisningen görs i alla ämnen*
- *undervisningen utformas så att eleverna ges goda möjligheter att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala om dem*
- *eleverna ges möjligheter att redovisa uppgifter och kunskap på alternativa sätt*
- *lärarna samtalar med respektive elev om elevens läs- och skrivutveckling och kunskapsutveckling*
- *eleverna har tillgång till alternativa verktyg¹⁰*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens samlade bedömning är att anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi bör utvecklas i Hammerstaskolan. Resultat, råd och rekommendationer från kartläggningar och utredningar får inte ett tydligt genomslag vid anpassningar av undervisningen. Det innebär att undervisningen inte alltid utgår från elevernas behov, förutsättningar, språk och erfarenheter. Skolinspektionen bedömer dock att eleverna, som en del i anpassningen av undervisningen, har tillgång till alternativa verktyg.

⁹ 4 kap. 4 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.8 Rektors ansvar.

¹⁰ Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram med stavningskontroll m.m.

Skolinspektionens iakttagelser

I samtal och intervjuer med skollledning och lärare beskrivs att anpassning av undervisningen kan avse innehåll, arbetssätt och redovisningsformer för att på så sätt möta elevernas behov. På skolan finns det olika samverkansformer för lärare där elevernas kunskapsutveckling, behov och förutsättningar diskuteras som utgångspunkt för hur undervisningen ska anpassas på bästa sätt. Det framkommer vid Skolinspektionens lektionsbesök en motstridig bild av vilket genomslag detta har i praktiken.

Eleverna beskriver att de i många fall förväntas arbeta på samma sätt som övriga i klassen, i samma omfattning och svårighetsgrad. Några elever uppger att om de inte förstår en text så uppmanas de läsa den en gång till utan att läraren försöker hjälpa dem. Vidare framgår att vissa elever får läsa kortare delar av en text eller att de får svara på färre frågor än övriga elever. Det framkommer även att det för en del elever kan vara svårt att följa med vid genomgångar då de förväntas lyssna, se vad läraren skriver på tavlan och samtidigt göra egna anteckningar. Enligt eleverna tar vissa lärare hänsyn till detta medan andra inte gör det. Flera elever framhåller att de i vissa fall önskar ytterligare anpassningar utöver de som görs i dagsläget, framförallt då i form av mer hjälp för att förstå texter av olika slag och att välja lämplig skönlitteratur både vad gäller innehåll och svårighetsgrad, något som de anser att de i otillräcklig grad får hjälp med.

Lärare anger att de så långt som möjligt försöker anpassa undervisningen till elevernas behov men att tiden inte alltid räcker till för att göra det i önskvärd utsträckning. Som exempel nämns svårigheten med att hinna med att samtala med eleverna om de texter de läser, innehållet i dessa och vilka strategier de använder eller kan använda för att förstå och läsa effektivt. Vid Skolinspektionens besök på olika lektioner framkommer det inte, med få undantag, att undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är anpassad utifrån deras behov. Eleverna arbetar i flera fall på egen hand med uppgifter av olika slag där fakta ska sökas och texter ska läsas, vilket sedan ska utmynna i en av eleven skriven text. Andra exempel på arbetsuppgifter är att träna ordkunskap och språklig medvetenhet genom att svara på frågor i ett arbetshäfte, eget arbete utifrån ett av läraren givet innehåll och att läsa utdrag ur en skönlitterär klassiker som sedan ska diskuteras. Eleverna arbetar företrädesvis på egen hand och läraren går runt och finns till hands för de elever som behöver hjälp. Skolinspektionen noterar att enstaka elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan sitta ganska passiva under en hel lektion. Endast vid ett fåtal lektionsbesök framgår att alternativa verktyg används i undervisningen.

Vid undervisning hos speciallärare noterar Skolinspektionen att elever arbetar tillsammans med läraren med bland annat lästräning, att lyssna på och ljuda bokstavsljud, att titta i spegel för att se hur munnen formas vid uttal av olika ord samt färdighetsträning med olika bokstäver som eleven valt att arbeta med. Enligt intervjuer och samtal med lärare på skolan arbetar eleverna ibland med samma arbetsområde eller arbetsuppgif-

ter som övriga i klassen även när de är hos specialläraren och får undervisning. Vid Skolinspektionens besök noteras inte några exempel på detta.

Redovisningar och prov kan, enligt elever, i varierande grad hos olika lärare göras muntligt eller på något annat sätt som passar elevernas behov och förutsättningar. Lärare anger att de känner till att de vid betygsättningen kan bortse från enstaka mål om det finns särskilda skäl. Exempel ges på att detta har förekommit vid något enstaka tillfälle.

I kommunen finns det ett så kallat Läs- och Skrivpedagogiskt centrum vilket är en kommunövergripande verksamhet dit skolan har möjligheter att, i samråd med en elevs föräldrar, söka plats för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Läs- och Skrivpedagogiskt centrum ger en läs- och skrivkurs som är individuellt anpassad och omfattar sex veckor med tre tillfällen om 80 minuter per vecka. Enligt dokument som Skolinspektionen har tagit del av är "att träna och kompensera" ledstjärnor för kursen. I arbetet läggs fokus bland annat på att lyssna på eleven, stimulera läs- och skrivlust, att återberätta och reflektera kring texter, avkodning och läsförståelse, att diskutera strategier och studieteknik samt arbete med olika pedagogiska datorprogram. Enligt uppgift från skolan har denna möjlighet använts i några enstaka fall.

När det gäller elevernas tillgång till alternativa verktyg framkommer det i Skolinspektionens samtal och intervjuer med lärare och elever att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi på olika sätt har tillgång till alternativa verktyg som Daisy-spelare, inlästa läromedel, Alphasmart och olika datorprogram. Lärare och elever får genom kommunens skoldatatek stöd och hjälp med hur alternativa verktyg ska användas. Elever kan låna sådana verktyg för att prova sig fram till vad som kan passa den enskilde eleven bäst. Skoldatatekets IT-pedagog gör besök i klassrummen för att stödja arbetet med att skapa en bra lärande miljö för eleven och kan även genomföra vissa utbildningsinsatser för lärare i skolorna. Föräldrar kan få stöd av skoldatateket och vissa alternativa verktyg kan användas i hemmet.

Elever som Skolinspektionen har talat med anger att de har tillgång till dator hemma och att flera av de datorprogram som används i skolan även används hemma. Ingen elev anger att de tycker det är svårt att använda de alternativa verktyg som finns att tillgå.

På kommunövergripande nivå finns det en IT-plattform som har tagits fram centralt, kallad Smart skola, som alla elever i kommunen har tillgång till. I plattformen finns lexikon, talsyntes, rättstavningsprogram, olika datorprogram med koppling till skolans ämnen samt datorprogram av andra slag. Även inlästa läromedel finns att tillgå för skolorna i kommunen.

I Botkyrka kommun erbjuds eleverna lov- och sommarskola med inriktning utifrån olika behov. Som exempel kan nämnas att de som ännu inte har "knäckt" läskoden i årskurs 2 erbjuds sommarskola med inriktning på läsutveckling.

4. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Sådant stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.¹¹

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- särskilt stöd ges i alla ämnen
- särskilt stöd i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör
- särskilt stöd kan omfatta insatser på såväl organisations-, grupp- som individnivå
- åtgärdsprogram utarbetas, följs upp, utvärderas samt revideras om vidtagna insatser visar sig vara verkningslösa

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att särskilt stöd vid behov ges i de ämnen en elev får undervisning i. Åtgärdsprogram utarbetas som följs upp och utvärderas. Företrädesvis ges det särskilda stödet enskilt eller i mindre grupp utanför klassen. Skolinspektionen bedömer att arbetet med särskilt stöd bör utvecklas så att stödinsatser i första hand ges inom ramen för den klass som eleven tillhör.

Skolinspektionens iakttagelser

På Hammerstaskolan finns det rutiner för hur arbetet med särskilt stöd ska fungera. I dem anges att läraren i första hand ska anpassa och organisera undervisningen så att elever får de förutsättningar som behövs för utveckling och lärande. Bedömer läraren att ytterligare åtgärder behövs kontaktas skolans specialpedagogiska arbetslag för fortsatt utredning och planering av åtgärder. I samarbete med dem beslutas sedan vad läraren kan göra, vad arbetslaget kan bidra med och om externa insatser kan behövas.

Enligt både skolläddning och lärare på Hammerstaskolan kan särskilt stöd ges i alla ämnen, något som Skolinspektionen även noterar vid genomgång av skolans åtgärdsprogram. I de tidigare årskurserna läggs företrädesvis fokus på läs- och skrivinlärning och åtgärder för utveckling av detta, vilket oftast kopplas till ämnet svenska men även påverkar kunskapsutveckling och resultat i andra ämnen. Åtgärder för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi genomförs företrädesvis i mindre grupp eller enskilt hos specialpedagog eller speciallärare.

I de åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del av framgår det i mycket begränsad omfattning insatser inom ramen för undervisningen i klassen eller på en orga-

¹¹ 4 kap. 1 § 1985 års skollag, 5 kap. 1 och 5 §§ grundskoleförordningen.

nisatorisk nivå. De åtgärder som vidtas är bland annat lästräning i liten grupp, att använda olika datorprogram, talböcker och anpassade texter. Det finns angivet att åtgärdsprogrammen följs upp och utvärderas. I programmen framgår om målen har uppnåtts, om åtgärderna behöver revideras eller om de ska pågå ytterligare en tid. Enligt skollledning och lärare finns det åtgärdsprogram utarbetade för alla elever på Hammerstaskolan som bedömts vara i behov av särskilt stöd.

Alternativa verktyg, som kan ingå som en del i anpassningen av undervisningen och/eller som särskilt stöd, behandlas i avsnitt 3.

I intervju och samtal med föräldrar framkommer att de anser att skolan huvudsakligen ger eleverna ett så bra stöd som möjligt inom ramen för de resurser som finns att tillgå. Dock tycker flera att mer resurser behövs så att ytterligare åtgärder kan vidtas, särskilt då att ha fler lärare i varje klass.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten

Huvudmannen för grundskolan har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och de bestämmelser som kan finnas i annan lag eller förordning. Rektorn har ett övergripande ansvar för att verksamheten inriktas mot nationella mål och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ska minst en gång varje termin ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.¹²

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *lärarna bedriver ett kontinuerligt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål*
- *det på skolövergripande nivå görs uppföljning och analys med avseende på måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*
- *åtgärder vidtas för att utveckla verksamheten i syfte att nå en högre måluppfyllelse för dessa elever*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elevernas kunskapsutveckling i Hammerstaskolan följs upp på lärarnivå. Utvecklingssamtal sker minst en gång per termin tillsammans med elev och förälder. Det upprättas i samband med detta individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i alla ämnen som eleven får undervisning i.

På skolövergripande nivå bedrivs ett arbete med att följa upp och analysera elevernas måluppfyllelse och verksamheten som helhet, samt att med vidta åtgärder för en högre

¹² 1 kap. 4 och 12 §§ 1985 års skollag, 2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar, 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

grad av måluppfyllelse när det gäller elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Även på kommunövergripande nivå bedrivs ett arbete med att följa upp och utvärdera resultaten.

Skolinspektionens iakttagelser

I samtal och intervjuer med lärare på Hammerstaskolan framkommer att alla elevers kunskapsutveckling kontinuerligt följs upp av lärarna i förhållande till nationella mål. Utvecklingssamtal genomförs minst en gång per termin tillsammans med elev och förälder och det upprättas en individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen i alla ämnen.

Skolinspektionen har tagit del av ett urval av individuella utvecklingsplaner för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I den framtidsytande delen i dessa planer beskrivs elevernas utvecklingsmöjligheter men i begränsad omfattning. Fokus ligger mer på vad eleven ska göra och hur det ska utföras, exempelvis arbeta med anpassade arbetsuppgifter, få hjälp att välja böcker, använda Daisy-spelare samt vilka arbetsuppgifter som behöver göras för att uppnå vissa mål.

På skolan hålls på lärarnivå återkommande möten där elevernas kunskapsutveckling följs upp. Åtgärder vidtas om det bedöms nödvändigt. Även på den skolövergripande nivån görs, enligt skolledningen, regelbundet uppföljningar kring detta. Exempel på åtgärder som vidtas är framförallt förändringar runt en enskild elev men åtgärder på gruppnivå eller en mer övergripande nivå kan också vidtas.

På kommunövergripande nivå är skolornas kvalitetsredovisningar en viktig utgångspunkt i uppföljningsarbetet. Förvaltningsledningen följer i så kallade kvalitetsdialoger med respektive rektor upp resultaten för varje skola. I dialogerna förs resonemang om orsaker och förväntade konsekvenser utifrån de resultat som redovisas. Även den nationella statistiken belyses i dessa dialoger. Alla elever som inte har gått ut grundskolan med fullständiga betyg följs upp på individnivå i syfte att identifiera vad i elevens utbildning som kan ha bidragit till detta.

I kommunen finns det ett resursfördelningssystem som bygger på en så kallad bastilldelning till varje skola. Utöver det ges en behovsstyrd tilldelning som bland annat grundar sig på skolområdets SALSA¹³. Utöver de ekonomiska resurserna finns det på övergripande nivå i kommunen personella resurser i form av specialistkompetens samt materiella resurser i form av exempelvis alternativa verktyg. Vissa stödresurser finns också på en områdesövergripande nivå, detta är organiserat på olika sätt i olika områden.

¹³ SALSA står för Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser. I SALSA tas hänsyn till föräldrars utbildningsnivå, andel elever födda utomlands, andel elever födda i Sverige med båda föräldrar födda utomlands samt andel pojkar.

6. Samverkan

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande samt samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att kontakt upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan.¹⁴

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *det finns en samverkan mellan personal, mellan personal och elever och deras föräldrar samt med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Denna samverkan syftar till att främja elevernas utveckling och lärande*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det i kommunen och på Hammerstaskolan finns en samverkan såväl mellan personal, elever, föräldrar och experter som mellan olika nivåer inom och utanför skolan.

Skolinspektionens iakttagelser

I samtal och intervjuer med lärare, elever och föräldrar framkommer att samverkan i olika former inom Hammerstaskolan, och mellan olika nivåer i kommunen, i huvudsak fungerar väl. Inom skolan hålls regelbundet möten av olika slag då elevers skolsituation diskuteras, hur anpassningar kan göras av undervisningen och hur olika behov kan tillgodoses. Exempel på mötesformer är arbetslagsträffar, arbetslagsträffar då någon från det specialpedagogiska arbetslaget deltar. Rektorn har möten med det specialpedagogiska arbetslaget och följer då upp elevernas skolsituation och kunskapsutveckling. Enligt lärarna på skolan finns det vid behov en mer kontinuerlig samverkan mellan läraren och det specialpedagogiska arbetslaget.

Det finns rutiner för hur mottagande och överlämnande mellan skolor och lärare ska genomföras för att underlätta för eleverna vid olika övergångar. Detta sker genom möten mellan avlämnande och mottagande verksamhet då muntlig och skriftlig information angående elevers kunskapsutveckling och behov överlämnas.

Skolan har tillgång till kommunens skoldatatek där samverkan sker i samband med introduktion av alternativa verktyg för elever i behov av sådan samt vid information om hur dessa verktyg ska användas och hur lärandemiljön kan anpassas för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Mellan skol-, områdes- och kommunövergripandenivå finns det samverkansformer av olika slag och med olika kompetenser involverade. Frågor rörande skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan belysas där på olika sätt.

¹⁴ Lpo 94, 2.2 Kunskaper, 2.4 Skola och hem, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektors ansvar.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 29 april 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits utifrån myndighetens rekommendationer. Om åtgärder har planerats men ännu inte vidtagits, anges en tidplan för planerade åtgärder och vem som är ansvarig för genomförandet.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen

Att: Dnr 40-2010:119

Lena Rostock

Box 23069

104 35 Stockholm

eller via e-post: lena.rostock@skolinspektionen.se

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsrådet Anna Löfström och utredaren Lena Rostock deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Bertil Karlhager

Enhetschef

Ann-Sofi Pihlgren

Enhetschef